No. 983 | Vrijdag 31 October 1902. | 19de Jaargang.

AMIGOE DI CURAÇAO

WEEKBLAD VOOR DE CURAÇAOSCHE EILANDEN.

Dit Blad verschijnt elken Zaterdag.
Abonnementsprijs voor Curaçao, Bonaire en Aruba per drie maanden fl. 2,— met vooruitbetaling.
Voor het Buitenland per jaar fl. 10,—
Afzonderlijke nummers fl. 0,20.

BUREAU VAN DIT BLAD
PLEIN CONCORDIA N°. 129, PIETERMAAI.

E Courant aki ta sali toer dia Sabra.
Su prijs di abonnement ta fl. 2,— pa tres luna pagar padilanti.
Pa lugarnan foi Curaçao, Bonaire i Aruba fl. 10,— pa anja.
Un number sol fl. 0,20.

☞ Wegens het feest van Allerheiligen verschijnt de „Amigoe" heden.

Curaçao, 30 October.

RAPPORT van Prof. Went.

IV.

Het middengedeelte van St. Eustatius is vlak, ten Zuidoosten daarvan ligt de groote vulkaan, ten Noordwesten een bergachtig terrein, volgens Molengraaff, eveneens van oude kraters afkomstig. De landbouw wordt bijna uitsluitend in het middengedeelte uitgeoefend. Hier vindt men rondom Oranjestad verwaarloosde velden met bataten, vol onkruid, verder kleine veldjes met suikerriet (waarin een vervallen suikerfabriek) met jams, cassave, tanjers, enz. De boomen, die in deze zelfde omgeving groeien, cancantree en postentree (Hura crepitans), knippenboom, de zoogenaamde witte ceder, (Bignonia leucoxylon) en Burscia wijzen alle op betrekkelijk groote vochtigheid. Bij een wandeling over dit middenstuk van het eiland naar de Noordkust werden vrij zorgvuldig bewerkte velden met jams en bataten gevonden, afwisselend op bedden gekweekt met mais, verder tanjers en suikerriet. Het laatste wordt hier in plantgaten gepoot en groeit zeer weelderig, hoewel geen mest word gebruikt. Het vee loopt hier overal vrij rond en zoekt voedsel waar het kan; daar er bijna geen gouvernementsterrein over is, geschiedt dit dus op particuliere landen. Van zulk halfwildloopend vee is natuurlijk de mest moeilijk te verzamelen en dit is wel een van de redenen, dat er op St. Eustatius zoo goed als geen mest gebezigd wordt. Slechts op zeer enkele plekjes wordt eenig Paragras als veevoer gekweekt. Dicht bij de Noordkust bevindt zich de suikeronderneming Fair Play; een groot gedeelte daarvan is geheel verwilderd en begroeid met heesters en lage boompjes, hier en daar zijn nog enkele suikerrietvelden. De fabriek is zoo primitief mogelijk; een windmolen perst het riet uit, terwijl het sap in open pannen ingedampt wordt; maar de fabriek werkt reeds eenige jaren niet meer en alles ziet er zeer vervallen uit. De onderneming is voor de helft het eigendom van blanken, voor de andere helft van 7 negers. Deze laatstgenoemden zouden, volgens hunne verzekering, gaarne verbeteringen aan de plantage aanbrengen, maar ondervinden daarbij de tegenwerking van de blanke eigenaars. Pogingen, door de negers aangewend om ook de andere helft van de onderneming te koopen, stuiten af op den onwil van de mede-eigenaars.

Dit is in het algemeen het beeld van den toestand op St. Eustatius. De blanken hebben bijna allen grond in handen, maar doen niets aan hun land; zij trekken er ook weinig inkomsten van, tenzij van eenige wildloopende runderen, die bovendien nog zelden verkocht worden. Na het vee van Portorico heeft dat van St. Eustatius in de Antillen den besten naam en er komen dan ook nog al eenige schepen op St. Eustatius om vee te koopen. Zij kunnen echter bijna nooit voldoende lading krijgen, omdat de eigenaars vooreerst hun vee niet kunnen opvangen en vervolgens omdat zij gewoonlijk een te hooge prijs er voor vragen. Het is zeker een eigenaardig soort van bevolking; deze menschen leven nog altijd in het denkbeeld van den gouden tijd van St. Eustatius; zij meenen, dat zij te hoog staan om handenarbeid te verrichten, hun grond brengt bijna niets op en toch zijn zij te trotsch om hun land te verkoopen. Daarentegen voelen zij zich niet te hoog, om in allerlei vorm hulp van het Gouvernement te vragen. Veel van die particuliere landen zijn ook verhypothekeerd, sommige tot ver boven de waarde, tegen een rente van plm. 8 pCt., alles bij particulieren.

Ik kreeg den indruk, dat de negers van St. Eustatuis wel willen werken, ten minste de mannen, de vrouwen ziet men den geheelen dag luieren. Maar deze kunnen geen grond in eigendom krijgen, want Gouvernementsgrond is er bijna niet meer. Huren zij grond, dan moeten zij plm. f 15 per acre betalen, waarbij zij natuurlijk nooit zeker zijn den grond te houden. Aan den anderen kant wordt door de eigenaars geklaagd, dat de huur dikwijls niet betaald wordt.

Bij een tocht naar den krater werd bevonden, dat deze, evenals de geheele top van den berg, begroeid is met een vrij dicht tropisch bosch met veel lianen en enkele epiphyten, een aantal varens en wilde bananen. Oerbosch is dit echter zeker niet, want onder de boomen vindt men er een aantal, die op vroegere cultuur wijzen, zooals bv. koffie, cacao en mammie (Mammex Americana). Op den terugweg werd een bezoek gebracht aan de op halve hoogte van den berg liggende onderneming van den heer Hassel. Deze is de eenige, die zelf op zijn onderneming werkt, zelf de spade ter hand neemt, zelf de koeien melkt. Het resultaat is al dadelijk aan het uiterlijk van de onderneming zichtbaar, maar de heer Hassel klaagde er over, dat het hem zoo moeilijk viel, de noodige landbouwkennis te verkrijgen, dat er niemand was, die hem kon voorlichten.

Een tocht naar het Noordwesten van het eiland werd gemaakt met behulp van de stoombarkas van de *Sommelsdijk*. Daarna werd Jenkinsbaai bereikt, waar de berghelling beklommen werd, terwijl vervolgens over land teruggewandeld werd langs Bergie over de onderneming Little Mountains. Van een onderneming kan hier eigenlijk moeilijk gesproken worden; alles is een verwarde massa van wilde heesters en boomen met losloopend vee daarin. Toch toonen enkele boomen aan, dat hier vroeger cultuur geweest is, zooals bijv. tamarinde en kuip. Dichter bij de stad vindt men velden, waar vroeger suikerriet gekweekt werd, maar in de toenmalige fabrieken werd slechts 50 pCt. van het sap verkregen, zoodat het begrijpelijk is, dat een zoodanige industrie thans niet meer mogelijk is. Met de opheffing van de slavernij ging de rietcultuur te gronde.

Vruchten worden op het eiland zoo goed als niet gekweekt, maar van de naburige eilanden ingevoerd, ook zeker geen bewijs voor de energie en werkkracht der bevolking. Zoo worden geen manja's gekweekt, geen bacoven, alleen enkele sapodilles, een enkele watermeloen en zeer minderwaardige bananen. Hoewel er zeer goede markoesas (Passiflora quadrangularis) en zuurzak (Anonia muricata) groeien, vindt men die ook slechts in zeer enkele exemplaren. Ananassen worden ingevoerd van St. Bartholomée; volgens bewering zouden zij op St. Eustatius niet groeien, tengevolge van de groote menigte ratten, die zich verbergen in de uit losse opgestapelde steenen bestaande muren tusschen de plantages.

Resumeerende, schijnt het mij toe, dat bijna elke tropische cultuur op St. Eustatius mogelijk is, maar daartoe zullen de bewoners moeten willen werken en ten minste moet de grond ontnomen kunnen worden aan de tegenwoordige eigenaars, die hem onbewerkt laten liggen; dus ook hier zou een nieuwe onteigeningsverordening zeer wenschelijk zijn. Evenzoo zou goedkoop landbouwcrediet verkrijgbaar moeten zijn, maar dan zullen tevens de landbouwers leiding behoeven en zal er van gouvernementswege getracht moeten worden ze tot werken te brengen. Daarvoor is noodig, dat de gezaghebber en verdere ambtenaren belangstellen in den landbouw. Dat was in het geheel niet het geval; de gezaghebber had zelfs verschillende punten van het kleine eiland nooit bezocht. Ook hier kan het brengen van frisch bloed onder de ambtenaren als een prikkel werken, daarom dus liefst benoeming van personen, die in Europa opgevoed zijn en zoo mogelijk landbouwkennis bezitten. Maar daarnevens zal ook hier een kleine proeftuin moeten komen en zal het landbouwonderwijs georganiseerd moeten worden.

Bovendien is noodig een gemakkelijke afzet van de producten; die laat tegenwoordig alles te wenschen over en in elk opzicht ligt het eiland zeer geïsoleerd. Er is een verbinding per schoener met het naburige St. Kitts en met St. Thomas en evenzoo wordt de verbinding met Curaçao onderhouden door den paketschoener *Van den Brandhof*, die éénmaal in de maand (met uitzondering van de orkaanmaanden) de reis maakt naar de Bovenwindsche eilanden. Bij gunstige wind kan die reis in een 3—4tal dagen worden afgelegd, maar de reis kan ook twee weken of zelfs langer duren. Een eisch tot verdere ontwikkeling van St. Eustatius (en natuurlijk ook van de overige eilanden) is dus een stoomvaartverbinding ten deele met Curaçao, ten deele met de overige Antillen, die bezocht worden door Europeesche en Amerikaansche mailbooten, dus bv. met St. Thomas en St. Kitts.

SABA.

Hoewel Saba zeer nabij St. Eustatius ligt, is er moeilijk een grooter verschil denkbaar dan tusschen deze beide eilanden. Terwijl op St. Eustatius nog vrij veel vlak land aanwezig is, geschikt voor cultuur, ontbreekt dit op Saba bijna geheel en wordt cultuur daar alleen mogelijk op vrij sterk hellende terreinen, die daarvoor in terrassen moeten worden aangelegd. Terwijl op St. Eustatius de bevolking in hoofdzaak in de vlakte woont en het meerendeel der huizen er uiterst bouwvallig uitziet, vindt men de dorpen op Saba op vrij aanzienlijke hoogte, terwijl alle huizen daar een netten en goed onderhouden indruk maken. De impressie, die men van de bevolking van Saba ontvangt (en deze is voor een groot gedeelte blank), is beter dan op St. Eustatius; men voelt al zeer spoedig, dat er bij de Sabianen meer energie te vinden is.

Saba is een vulkaan in zee staande met steiloprijzende rotswanden; daar waar de helling te steil is, vindt men in het geheel geen plantengroei, op de andere plaatsen meestal kruiden en lage heestertjes met hier en daar een enkel boompje. Toch wijzen de regens er al op, dat er veel meer plantengroei mogelijk is. In April 1901 werd een nieuwe regenmeter opgesteld daar de cijfers van de vorige jaren er niet zeer vertrouwwekkend meer uitzagen en inderdaad valt het op, dat daarna de cijfers voor den regenval plotseling hooger zijn. Men zal dus goed doen de cijfers voor 1899 en 1900 als van twijfelachtige waarde buiten beschouwing te laten en komt dan tot een gemiddelde van ongeveer 1250 mM., dus meer regen dan op St. Eustatius en dus mogelijkheid van het voorkomen van planten der vochtige tropen. Inderdaad vindt men dan ook hier en daar plekken met echt tropisch oerwoud, vooral op den weg van Windwardside naar Hellsgate; daar treft men lianen in aantal aan, verder vele epiphyten, waaronder Orchideae en Bromeliaceae, varens, enz. De top van den berg schijnt geheel met een dergelijk tropische plantengroei bedekt te zijn.

(Rondom the Bottom vindt men hier en daar kleine stukjes land in cultuur, evenzoo op den weg tusschen dit dorp en Wind-wardside en ook rondom laatstgenoemd plaatsje. Men ziet enkele sorghumvelden, cassaves, bataten en gewone aardappelen, uien, enkele bacoven en kokospalmen, kleine stukjes met suikerriet beplant. Vroeger schijnen er tamelijk veel aardappelen en uien gekweekt te zijn, ook voor export, maar tegenwoordig wordt er zeer weinig meer uitgevoerd. Toch zou er wel meer te kweeken zijn bij een zorgvuldig aanleggen van terreinen, al zal Saba ook nooit een in hoofdzaak landbouwende kolonie worden. Een bezwaar is daarbij op het oogenblik, dat de vrouwen hier meestal niet in het veld werken, terwijl een gedeelte van de mannen lang afwezig is. Veel Sabianen zijn zeevaarders, die alle zeeën bevaren. Zij zenden dan dikwijls hun verdiensten geregeld over en komen ten slotte als rentenier op Saba leven, waarbij zij zich een huisje en een stukje grond koopen. Vandaar dan ook, dat men alleen kleine eigendommen vindt.

Panamastroo werd vroeger veel gebezigd voor het vlechten van stroowerk, vooral van hoeden; maar daar het ingevoerd werd van Cuba, heeft de laatste Cubaansche opstand en de daarop volgende oorlog den invoer van dit artikel bijna geheel doen ophouden en daarmee is deze industrie te gronde gegaan. Dit is op zich zelf ook weer kenmerkend voor het gemis aan energie bij de bevolking (al moge deze ook veel beter zijn dan die van St. Eustatuis). Niemand die op het denkbeeld kwam eens te beproeven of men de Paramastrooplant niet zelf op Saba kon kweeken; men zag mij verbaasd aan, toen ik vroeg waarom dit niet geschied was. De vrouwen, die vroeger dit stroowerk maakten, zijn zich in laatste jaren op kantwerk gaan toeleggen; veel verdienen zij hiermee trouwens niet en volgens kenners van de toestanden op Saba zouden er zelfs zijn, die van 7½ cent per dag moeten leven, zoodat zij niet veel meer gebruiken dan een weinig maismeel; en dit wordt weer ingevoerd, hoewel het evengoed op Saba gekweekt zou kunnen worden.)

Hoewel er zeker verbetering van de landbouwtoestanden op Saba mogelijk is en daarbij ook weer aanmoediging en leiding door een deskundige, belangstelling voor landbouw bij den gezaghebber en dergelijke veranderingen gunstig zullen kunnen werken, geloof ik toch niet, zooals ik reeds zeide, dat Saba op landbouwgebied zeer veel zal kunnen produceeren. Daar komt dan nog bij een onveilige reede, terwijl ook hier weer nauwelijks eenige verbinding met de overige wereld is.

ST. MARTIN.

(In bijlage nº 6 hierachter vindt men een staat van de gevallen regens in millimeters te Philipsburg op St. Martin van 1879—1901. Ik moet erkennen, dat deze opgave mij niet volkomen betrouwbaar lijkt; cijfers als die van 1890 en 1891 schijnen al buiten gewoon laag in vergelijking met de overige. Te meer ben ik gaan twijfelen aan deze opgaven, daar ik ook in andere opzichten geen zeer hoogen dunk heb gekregen van sommige ambtenaren op St. Martin.)

Men zal (echter) niet ver van de waarheid zijn, wanneer men voor St. Martin aanneemt een regenval van 1200—1300 mM. in het jaar, waarbij de neerslag vrij regelmatig verdeeld is over de verschillende maanden, ofschoon men een vochtige en droge periode kan onderscheiden. De plantengroei doet trouwens ook denken aan een dergelijke (voor de tropen) gemiddelde vochtigheid, zoo als die, naar het schijnt, ook op de Noordelijke Engelsche Antillen voorkomt. Dus ook weer hier zal cultuur van alle mogelijke tropische gewassen mogelijk zijn en dit zooveel te meer, omdat het neerdalende water zich hier in dalen verzamelt, die zelfs in droge jaren nog vocht bevatten.

De hoofdplaats Phillipsburg maakt een vrij netten indruk, vooreerst in vergelijking met de hoofdplaatsen der andere Nederlandsche Antillen (met uitzondering van Curaçao), maar ook vooral in vergelijking met het Fransche plaatsje Marigot. (Zooals in mijn korte reisverslag vermeld werd, zijn ook de wegen in het Nederlandsche deel beter en in het algemeen maakt alles in onze kolonie een beteren in druk, met uitzondering van enkele fraaie weilanden in het Fransche gedeelde dicht bij Marigot.

Van Phillipsburg uit werd een tocht gemaakt naar de onderneming Cul-de-Sac van den heer D. C. van Romondt. Volgens den eigenaar is zijn land ongeveer 300 H.A. groot, maar cultuur is er bijna niet behalve eenige plekjes met sorghum vol onkruid en een zoogenaamde proef met den aanplant van katoen, dat geheel door gras overwoekerd werd. Dicht bij het huis staan een aantal boomen, onder de vruchtboomen vooral zuurzak, verder manzanille, postentree, enz. Cul-de-sac ligt in een mooi dal, waar een beekje doorheen stroomt, dat ook in den droogsten tijd, volgens het zeggen van den eigenaar nog water bevat, terwijl er bovendien verschillende prachtige bronnen zijn. Zeker kon in den drogen tijd de hoeveelheid water grooter zijn, wanneer er meer zorg werd gedragen voor de aanwezigheid van bosschen op de bergen. De heuvels en dalen van de onderneming zijn nu in hoofdzaak met gras begroeid; op de heuvels het inheemsche wilde Guineagras, in de dalen het ingevoerde Paragras. Vroeger werd hier ook suikerriet geplant, maar sedert de afschaffing van de slavernij en de eerste suiker-crisis niet meer.

Wat men op het oogenblik ziet van de inrichtingen voor de bereiding van de suiker doet het verklaarbaar schijnen, dat er met de riet-cultuur geen winst meer te behalen viel, want iets primitievers is moeilijk denkbaar. Tijdens ons bezoek liep er op de onderneming veel vee rond, dat er fraai uitzag en dat tamelijk veel melk levert, waarvan ook boter gemaakt wordt. In zeer droge jaren sterft veel vee van honger, want luidde de zeer kenmerkende mededeeling: het *invoeren* van hooi is veel te duur. Het denkbeeld, dat men dit hooi zelf zou bereiden, kwam blijkbaar in het geheel niet bij den spreker op.

De eigenaar van Cul-de-Sac klaagde over het losloopende vee van zijn buren; dat zijn negers, die kleine stukjes grond van 1 of 2 H.A. in eigendom bezitten. Deze worden bijna niet bebouwd, maar er wordt eenig vee gehouden, dat dan het noodige voedsel gedeeltelijk op de aangrenzende particuliere landen gaat zoeken.

Een tweede tocht die gemaakt werd, was de zoogenaamde tour de l'isle. Hierbij gingen wij van Philipsburg eerst door wild terrein over eenige berghellingen, die op het oogenblik met struikgewas begroeid zijn, maar waar vroeger cultuur geweest is (omdat men er o. a. tamarinde en zuurzak ziet groeien) naar het negerdorpje Koolbaai. In de nabijheid daarvan werd een katoenaanplant gezien en vooral mooie groene weilanden met goed uitziend vee. Verder werden langs den weg hier en daar vruchtboomen aangetroffen (vooral tamarinde, zuurzak en manga). De tocht ging over het Fransche deel langs Marigot en Grande Case, daarna weer zuidelijk van het Nederlandsch gedeelte. Het laatste stuk van het terrein was dicht bezet met wilde heesters en boompjes; cultuur zou hier waarschijnlijk zeer goed mogelijk zijn, maar men vindt er niet veel anders dan enkele veldjes met sorghum en bataten.

Op de grens van het Fransche en Nederlandsche gebied werden hier de aansluitende ondernemingen Belplaine en Belvedère van den heer Johannes van Romondt aangetroffen, zeker de beste van het eiland. Een gedeelte hiervan is met suikerriet beplant; de opgaven omtrent de grootte van dit deel loopen uiteen van 50 tot 120 acres. Dit riet zou na 13-14 maanden een oogst geven van 1½ ton per acre met 10-11 pCt. suiker. Het wordt gekweekt in plantgeulen volgens het Reynososysteem, waarbij op de daar tusschen liggende beddingen in het begin maïs gecultiveerd wordt, die later wordt uitgetrokken; deze maïs schijnt den groei van het riet weinig te hinderen. Afgezien van enkele weinige ziekteverschijnselen, waaronder de West-Indische wortelziekte, zag het riet er tamelijk gezond uit, hoewel het niet zeer lang was. Het wordt vermalen met een klein molentje, dat misschien 60 pCt. sap levert en ook de verdere inrichting van het fabriekje is zeer primitief, zoodat er bijv. nog in open pannen wordt gekookt, suiker wordt ongeveer niet geproduceerd, maar de stroop wordt in vaten vergist en de rum afgedistilleerd. Deze rum moet dan een 3-4 tal jaren blijven liggen om een fijne geur te verkrijgen.

Op dezelfde onderneming worden verder gekweekt bataten, sorghum, maïs, uien, gewone aardappelen en voor groene bemesting pigeonpeas. Als mest wordt overigens gebruik gemaakt van stalmest, minerale mest wordt in het geheel niet gebezigd. Tegen de berghellingen vindt men groote grasvlakten met Guineagras, dit komt overal van zelf op, waar het bosch gekapt is. Daarnevens vindt men er velden met paragras, dat opzettelijk geplant wordt. Dit is beter bestand tegen droogte; het kan een periode van een half jaar droogte doorstaan, zoodat men zou meenen, dat het geheel verdwenen was en toch bij invallende regens weer opnieuw ziet uitloopen.

Er zijn prachtige kudden vee op de onderneming. Dit nu wordt meestal geïmporteerd van Trinidad, maar er zijn ook enkele zebus onder uit Britsch-Indië afkomstig. De melk wordt tot boter verwerkt op meer moderne wijze, dan ik het nog ergens in West-Indië zag; een de Laval-separator scheidt de room af, terwijl met een tonnetje gekarnd wordt. De zoo verkregen boter wordt gezouten en houdt zich dan in vaatjes eenige maanden goed; in blikken verpakt veel langer. De boter wordt o. a. geëxporteerd naar St. Thomas, St. Kitts, Guadeloupe, Martinique en Barbados. In verband met de op Curaçao verspreide meening, dat boter op de Antillen gemaakt, nooit langer dan enkele dagen goed blijft, is hetgeen hier op St. Martin geschiedt, zeer belangrijk, nog te meer, omdat er zeker nog een aantal verbeteringen in het bedrijf zijn in te voeren. Kaas maken is meer dan eens beproefd, maar nooit gelukt, waarschijnlijk, omdat de temperatuur te hoog is. IJs is op St. Martin niet verkrijgbaar, tenzij men het van een van de naburige eilanden laat komen, bijv. van St. Kitts of St. Thomas.

De hier geschetste onderneming bewijst wel, wat er van St. Martin te maken zou zijn, wanneer alle eigenaars van plantages even energiek waren als de heer Johannes van Romondt; toch wordt zelfs hier nog in vele opzichten primitief gewerkt, zooals ik al een paar maal aanduidde, zoodat leiding van deskundige zijde zeker van een groot voordeel zou zijn.

Verder werd nog het kleine dorpje Simsonsbaai bezocht, waar de bevolking eenige bataten, pompoenen en de wonderolieplant (Ricinus communis) kweekt. Maar in hoofdzaak zijn het visschers; de gevangen visch wordt gedeeltelijk gezouten. Een groot gedeelte echter van het zout, dat in de zoutpannen van St. Martin gewonnen wordt, gaat naar Guadeloupe, waar veel visch gezouten wordt. Als de bevolking van St. Martin een beetje meer energie toonde, zou dit natuurlijk even goed in onze kolonie kunnen geschieden.

Eindelijk werd nog een Gouvernementsterrein bezichtigd bij Pointe Planche, dat als algemeene weiplaats van vee dienst doet, maar dat overigens wild ligt. Toch zou er van dit terrein ook wel partij getrokken kunnen worden, omdat er zich een zoetwaterbassin bevindt.

Resumeerende schijnt mij St. Martin zeer geschikt voor tal van tropische culturen; daarvoor moet echter de grond in handen zijn van personen, die weten aan te pakken en die de noodige landbouwkennis bezitten; daarvoor is ook noodig een verordening waardoor het uitroeien van bosschen wordt tegengegaan en herwouding mogelijk wordt gemaakt, daarvoor is bovenal ook noodig belangstelling van de hoogere ambtenaren in den landbouw, in het bijzonder geldt dit voor den gezaghebber. Het moet niet kunnen voorkomen, dat deze na verschillende jaren zijn betrekking te hebben bekleed, nog sommige plaatsen van het eiland niet bezocht heeft.

CONCLUSIEN.

Uit het bovenstaande is gebleken, dat, wel is waar, de landbouwtoestanden in de kolonie Curaçao veel te wenschen overlaat, maar dat het zeer goed anders zou kunnen zijn, ook met het vrij droge klimaat der benedenwindsche eilanden. De maatregelen, die daarvoor noodig zijn, heb ik bij elk eiland afzonderlijk reeds besproken. Ik zal de voornaamste hier kort resumeeren en alleen omtrent één, die mij van het meeste gewicht lijkt in nadere bijzonderheden treden.

Alleen wil ik hier nog eens de opmerking maken, dan alles afhankelijk is van goede ambtenaren, die begrijpen, dat zij nog iets anders te doen hebben, dan bureauwerk te verrichten. Nu zal daarbij zeker de hoogste ambtenaar moeten voorgaan en het is mijn indruk, dat bij verschillende vroegere Gouverneurs de belangstelling voor den landbouw gering was. Ook zal het zeker niet aanmoedigend op den ijver van een gezaghebber werken, wanneer zijn eiland gedurende 10 jaar door geen Gouverneur bezocht wordt. Maar zelfs een ijverig en voortvarend Gouverneur met kennis van landbouw zal nog niet veel kunnen doen, wanneer zijn ambtenaren niet met hem meewerken en daarop zal niet gerekend kunnen worden, zoolang bij benoemingen niet meer wordt gelet op de algemeene ontwikkeling. Het scheen in deze kolonie mogelijk, dat iemand, die niets anders van de wereld gezien had dan het eiland Curaçao, aldaar, nadat hij de lagere school doorloopen had, op een van de Gouvernementsbureaux klerk werd en dan langzamerhand opklom, totdat hij gezaghebber werd, of een andere hooge ambtelijke betrekking verkreeg. Het schijnt mij toe, dat het wenschelijk is, in het vervolg voor de hoogere ambtenaren een keuze te doen tusschen diegenen, die een opleiding in Europa genoten hebben. Daarbij zou wellicht groot voordeel verkregen kunnen worden van de ervaring, die de ambtenaren in onze Oost-Indische koloniën hebben opgedaan; zeker zullen deze in West-Indië voor andere toestanden komen te staan, maar zij hebben in Oost-Indië leeren besturen en zullen dus bijv. als gezaghebber op een van de eilanden van groot nut kunnen zijn. Het schijnt mij toe, een groote fout te zijn in de inrichting van het bestuur onzer West-Indische koloniën, dat de ambtenaren daar in het algemeen hun geheele loopbaan doormaken. Zij blijven daardoor steeds in een klein kringetje, doen weinig nieuwe ervaringen meer op en de bekwaamsten zullen liever in Nederland blijven of naar Oost-Indië gaan, waar zij grooter kansen hebben vooruit te komen. Bij de detacheering van ambtenaren, hetzij uit Nederland of uit Indië, zou dit bezwaar voor een groot deel opgeheven zijn. Men is hiertoe reeds overgegaan bij de militairen en het schijnt mij toe, dat het zeer wenschelijk zou zijn, ditzelfde bij de burgelijke ambtenaren te doen. Voor gezaghebber zouden bijv. controleurs uit Indië kunnen worden aangewezen; de werkkring heeft zeker wel eenige overeenkomst.

Op verschillende plaatsen zal het noodig zijn maatregelen te nemen, ten einde te weeg te brengen, dat de grond in handen komt van diegenen, die hem kunnen en willen bewerken, zoodat het braak liggen van het land zooveel mogelijk worde voorkomen. Verbodsbepalingen zullen in het leven moeten worden geroepen, waardoor uitvoer van minderwaardige producten onmogelijk wordt gemaakt. Ontwouding zal moeten worden tegengegaan en aan den anderen kant de herbossching van kale berghellingen en van de omgeving der bronnen worden in de hand gewerkt. Het belastingstelsel (voor zoover men in de kolonie Curaçao van een stelsel spreken kan) zal zoodanig moeten worden geregeld, dat niet de landbouw in hoofdzaak belast wordt. Een gemakkelijker verkrijgen van crediet voor den landbouw is noodig.

Bovenal echter zijn twee zaken tot stand te brengen. Behalve Curaçao liggen de eilanden veel te geïsoleerd en is vooral de afvoer van producten moeilijk en kostbaar, terwijl zulke, die aan spoedig bederf onderhevig zijn in het geheel niet uitgevoerd kunnen worden. Noodzakelijk is dus een stoomvaartverbinding; men zou zich bijv. kunnen denken een stoomvaartlijn, die de

Bovenwindsche eilanden verbindt en vandaar over Bonaire naar Curaçao gaat, vervolgens verder naar Aruba, waarbij misschien de lijn verder uitgestrekt zou kunnen worden naar het vasteland van Zuid-Amerika aan den eenen kant, naar St. Thomas of St. Kitts aan den anderen kant. Op die wijze zou dan een verbinding tot stand komen ook met andere routes van het wereldverkeer en zou tevens een meerder vervoer van producten verkregen worden, dan in den aanvang van onze eilanden te verwachten is. Ik geef echter een dergelijke regeling voor beter en laat het ook geheel in het midden, of men hier beter een gouvernementsdienst inricht, of een gesubsidieerde lijn laat onderhouden, bijv. door den Koninklijken West-Indischen Maildienst.

Maar hoofdzaak zal zeker zijn het verspreiden van kennis van landbouw onder de bevolking, het scheppen van de mogelijkheid voor het gouvernement en voor planters om deskundig advies te verkrijgen.

(*Wordt vervolgd.*)

Ingezonden Mededeelingen.

EMULSION DE SCOTT.

Los médicos de todo el mundo la recetan. Los niños de todas edades la toman con placer y se crean rosados, sanos y robustos.

Tocuyo, Venezuela, 30 de Marzo 1899.

Señores Scott y Bowne.

Apreciables Señores: Hace algún tiempo que uso en mi práctica la „Emulsión de Scott" que Uds. preparan y me ha parecido siempre una buena preparación.

Su sabor agradable, su fácil digestión y pronta asimilación son condiciones que la hacen recomendable en todos aquellos casos en que se haga necesaria un reconstituyente rápido y seguro.

Los niños y las personas mas delicadas la toman sin repugnancia.

Soy de Uds. Atto. S. S.

F. A. Montesino Aguero.

Nieuwsberichten.

Curaçao.

De Gouverneur.

De toestand van onzen geëerbiedigden Landvoogd blijft steeds gunstig. Langzamerhand neemt de beterschap toe, maar de zieke is nog uiterst zwak.

Havennieuws.

Hr. Ms. pantserdekschip "Holland" is den 26sten October hier binnengevallen, onder commando van den kapitein ter zee J. Wentholt. De stafmajor bestaat uit den kapitein-luitenant ter zee G. P. Van Hecking Colenbrander, 1ste officier, de luitenants ter zee 1ste klasse I. Alberda en J. P. Guépin, de luitenants ter zee 2de klasse W. C. Loudon, F. H. A. Greve, A. W. Boeke en C. C. Kaijser, de adelborsten der 1ste klasse J. P. Remijnse, L. van den Berg, J. W. K. Tijl, A. C. Van der Dussen, J. A. Brouwer, H. Teunissen en W. J. Smit, de 2de luitenant der mariniers R. G. M. A. Heg, de officier van gezondheid 1ste klasse S. Ruitinga, de officier van gezondheid 2de klasse L. H. F. Breedvelt, de officier van administratie der 1ste klasse Z. J. Van der Vegte en de officierenmachinist der 2de klasse B. De Groot en F. H. J. Martijn.

De geheele equipage bestaat uit 312 koppen.

Dit pantserdekschip is 4 M korter dan het pantserschip *Koningin Regentes* en 0,2 M minder breed. Het meet 93 M in de lengte en 14,8 M in de breedte en heeft een diepgang van 5,4 M. De machine werkt met 10548 P. K, de *Koningin Regentes* slechts met 6000 P. K. Het pantser van den commandotoren is 100 mM, van het dek 50 mM. De dikte van het dek dus dezelfde als van de *Koningin Regentes*, maar daar waren de platen ter bescherming van den commandotoren 250 mM. dik. Evenals ons vroeger wachtschip heeft ook de *Holland* 20 snelvuurkanonnen, maar op de *Koningin Regentes* waren de meeste van grooter kaliber; nog zijn er 4 revolverkanonnen, 4 Lafette-, 4 torpedowerpers (1 voor, 1 achter en 2 op zijde). De vaart is 19 mijl. Het schip is nog tamelijk nieuw, in 1896 is het van stapel geloopen. Wij kunnen dus wederom gerust zijn met zulk een flinken verdediger van onze belangen.

Aan velen zal het ook hoogst aangenaam geweest zijn, in de heeren Wentholt en Van Hecking Colenbrander oude vrienden te ontmoeten.

Aan de *Holland* en haar bemanning een hartelijk welkom!

* *
*

Woensdagmorgen heeft de duitsche kruiser *Gazelle* wederom onze haven aangedaan.

Kerkelijke berichten.

Het was werkelijk een treffend schouwspel, dat de St. Annakerk Dinsdagmorgen aanbood. De Weleerw. Pater S. van de Pavert, de bekwame restaurateur der kathedraal, droeg een gezongen H. Mis op, omringd door alle werklui, die onder dezen ijverigen architect werken; zij zelven hadden dit middel bedacht om uitdrukking te geven aan hun gevoel van dankbaarheid en hoogachting.

Prof. WENT.

Wij bedanken de verschillende redacties, o. a. *El Imparcial* en *De Curaçaosche Courant* voor hun waardeering van ons moeitevol werk, het verspreiden van Prof. Wents rapport. Dagen achtereen, zeer gehaast kopieeren is nu juist niet het aangenaamste werk voor een redacteur. In het bijzonder brengen wij onzen dank aan den inzender van *De Vrijmoedige*, den heer *J. H.B. G.*; nogmaals willen wij herhalen, dat wij zijn kritiek op Prof. Went met aandacht lezen en er later, als wij het rapport geheel hebben gepubliceerd, gebruik van hopen te maken.

Ook iets voor ons?

Nu, tegen aller verwachting, de verkoop der deensche Antillen is afgestemd, zal de regeering van Denemarken alles in het werk stellen om de ontwikkeling dezer eilanden te bespoedigen. Er wordt een commissie uitgezonden om de economische toestanden daar te bestudeeren en reeds is er een kapitaal van meer dan een millioen dollar bijeengebracht om een stoomvaartverbinding te bewerken tusschen Europa, de Antillen en Centraal-Amerika. Zou ook onze regeering hier geen voordeel uit kunnen trekken? Door een weinig bij te passen, konden onze antillen in de verbindingslijn worden opgenomen.

Curaçaosch Vlechtwerk.

De tentoonstelling van Indisch vlechtwerk werd bezocht door HH. MM. de Koningin en de Koningin-Moeder alsmede door Z. Exc. de Minister. Curaçao was vertegenwoordigd, maar heel povertjes. Het werd hier te laat geweten.

Niet alleen in de kolonie zelf, ook in de groote steden van Nederland en later in het Buitenland kunnen voor de nijverheids-producten van ons Oost- en West-Indië markten worden geopend.

Dat West-Indië hierbij niet vergeten mag worden, blijkt wel het duidelijkst uit een schrijven van 4 September, dat het Hoofdbestuur van „Oost en West" ontving van den Gouverneur van Curaçao, waarin deze o. a. schrijft:

„Tot mijn leedwezen liet de tijd niet meer toe, dat ik er werk van kon maken om op Uwe tentoonstelling van Indisch Vlechtwerk ook deze kolonie van hier uit vertegenwoordigd te zien. Er worden hier hoeden, matjes, waaiers, doozen, enz. uit het bekende Panama-stroo gevlochten, welke als zij meer bekend waren, ook in het buitenland aftrek zouden kunnen vinden, hetgeen de bewoners dezer eilanden zeer zeker in niet geringe mate ten goede zou komen.

„Daar het nu mogelijk is, dat er bij Uwe Vereeniging plannen tot het organiseeren van andere tentoonstellingen als anderszins in overweging zijn, waaraan ook deze kolonie deel zou kunnen nemen en die kunnen leiden tot vermeerdering van hare welvaart en hare bekendheid in het moederland, zal het mij steeds zeer aangenaam zijn, bijtijds van eventueele plannen op de hoogte te worden gesteld."

Dit schrijven ontving het Hoofdbestuur door bemiddeling van Z. E. den Minister van Koloniën, die er bijvoegde, dat hij, indien mogelijk, ook gaarne zijn steun zou verleenen om de plannen te verwezenlijken.

De 5e Commissie is nu bezig een kapitaaltje bijeen te brengen, tot het nemen van een proef hier in den Haag, om in een der drukbezochte winkelstraten een depôt met fraai étalageraam, als deel eener permanente tentoonstelling met verkoop te openen, onder leiding van eenige harer leden.

Zij heeft daartoe echter veler medewerking noodig en roept allen, die met het plan sympathiseeren, dringend op, hiervan met een enkel woordje blijk te geven, aan een harer leden of aan de presidente, Mvr. N. van Zuylen-Tromp, 7a Heerengracht, den Haag!

(*Kol. Weekbl.*)

De redactie van de *Amigoe* heeft reeds haar adhaesie opgezonden en biedt zich gaarne aan om dit ook voor hare lezers te doen.

Nederland.

Eereschuld van Nederland.

Uit volkomen vertrouwbare bron wordt aan het *Hbld.* meegedeeld, dat „in den ministerraad van 5 Sept., op aandringen van den Minister van Koloniën, besproken zou worden welke houding de Regeering ten opzichte der „Eereschuld" zou aannemen. Minister Van Asch Van Wijck zou daarbij met aandrang de belangen van Indië bepleiten. Maar op den 5den September verkeerde hij reeds in levensgevaar — drie dagen later vernamen wij de doodstijding. De principieele beslissing, waarvan zooveel voor Indië kon afhangen, bleef dus achterwege."

Een medewerker van de *Telegraaf* heeft hierna een onderhoud met den nieuwen minister van Koloniën gehad. Over de zoogenaamde eereschuld in zuiver concreten zin wenschte de heer Idenburg zich thans niet uit te laten.

„Maar wel is er iets anders — zei de minister — ik bedoel de zedelijke verplichting, welke op zeker oogenblik kan rusten op ons, als in beschaving en ontwikkeling hooger staand volk, als uitoefenend in zekeren zin de voogdij over dat andere volk, hetwelk nog in menig opzicht met het kind kan worden vergeleken, om uit de schatkist van het moederland Indië te steunen, wanneer 't noodzakelijk blijkt. Ik erken zonder eenige aarzeling, dat deze verplichting op zeker oogenblik onafwendbaar kan blijken, maar let wel, deze conclusie resulteert uit een gansch anderen gedachtengang dan die van den heer Van Kol.

En trouwens 't is volstrekt niet een kwestie van geldgeven alleen, waardoor Indië uit den zeker ernstigen en zorgvollen toestand, waarin het verkeert, kan worden opgeheven.

Dat men in Indië is begonnen met in den meest dringenden nood te voorzien met aanwezig geld, wat had men anders kunnen doen? Wanneer iemand tot u komt die honger lijdt, zoo zult ge hem steunen op de vlugst mogelijke wijze, maar het vraagstuk der opheffing van Indië uit den treurigen toestand, welke in vele deelen van Insulinde heerscht, dat is minder spoedig en minder gemakkelijk op te lossen.

Zie — ging de heer Idenburg voort er zijn twee groote wegen, welke men bewandelen kan en die beiden voeren kunnen naar het beoogde doel.

De bevolking van Java is voor 't overgroote deel landbouwend. Nu staat men voor het verschijnsel, dat aan den eenen kant de bevolking in buitengewone mate toeneemt, en aan de andere zijde het te bebouwen gebied zijne grenzen bereikt.

Vandaar eene wanverhouding tusschen bevolking en productie welke eene der groote oorzaken van den jammer is. Men kan nu zoowel sawahs welke niet loonen, verbeteren door maatregelen, welke ik niet zal behoeven te noemen, maar ook kan men het te bebouwen gebied uitbreiden, dus sawahs als 't ware in het leven roepen, en voorts zal men moeten trachten eigen industrie bij den inlander op te wekken.

De minister gelooft wel in het succes van laatstbedoelde pogingen.

„Gedurende mijn verblijf in Indië — zei hij — heb ik meermalen treffende staaltjes van lust en bedrevenheid bij den inlander aanschouwd. Men zal moeten aanvangen met vooral de huisvlijt bij den inlander aan te wakkeren om zoodoende te komen, gaandeweg, tot het doen opleven van de industrie. En dan blijft het de vraag natuurlijk in hoever op de Europeesche markt afzet zal worden gevonden voor deze artikelen.

Doch dat alles is eene quaestie van later zorg. Wat ik wilde zeggen is voornamelijk dit, dat op ons de dankbare, maar zware taak rust om den inlander te leiden; om nieuwe banen voor hem te openen, zooals ik reeds zei, niet slechts met het verstrekken van zekere sommen is men eraf.

Doch nogmaals, wanneer 't op zeker moment blijkt dat geldelijke hulp onmisbaar is voor Indië, zoo acht ik het zeer zeker een consequent gevolg van onze hoogere roeping, van onze zedelijke verplichting tegenover de koloniën om dien bijstand, desnoods uit eigen middelen te verstrekken.

Zooals u terecht zegt, schijnt men niet algemeen begrepen te hebben de bedoeling van den heer Van Kol's woorden, toen die afgevaardigde Dinsdag gewaagde van „de drainage van Java's rijkdommen, vroeger door de regeeringen, later door de kapitalisten, die het land heeft uitgemergeld."

Hier wordt gedoeld op volkomen hetzelfde verschijnsel als hetwelk ook ten aanzien van de nooden in Britsch Indië geldt voor sommigen. Het is namelijk het z. g. absenteïsme; het onttrekken aan Indië van in Indië verworven kapitalen en in Indië verdiende tractementen en pensioenen.

Onbetwistbaar is ook, dat nadat men het cultuurstelsel had losgelaten, met Hollandsch geld in Indië allerlei ondernemingen, van allerlei aard, werden ondernomen en gevoed. Hier kan, hetgeen voor ons Indië geldt, met Britsch Indië in menig opzicht vergeleken worden.

De minister is overtuigd, dat zijn taak op dit oogenblik zeer zwaar is:

„Zoowel in Oost- als West-Indië vereischt de toestand van het oogenblik, in menig opzicht, groote zorgen. Ik heb dan ook, wil ik u toevertrouwen, lang geaarzeld, onder biddend opzien, ook vragend om kracht, voordat ik de gewichtige betrekking van minister van Koloniën heb aanvaard.

Ik heb Indië, waar ik twintig jaar vertoefd heb, innig lief. Het is mijn vurige wensch, dat 't mij gegeven zal zijn om, zoowel voor Oost- als West-Indië, iets te bereiken. Ik ben mij bewust van het zware en van den omvang mijner taak, doch aan goeden wil om iets goeds tot stand te brengen, ontbreekt het mij allerminst."

Buitenland.

Frankrijk.— In de kathedraal te Oran hield een ordesgeestelijke, pater Ollivier, een preek over den Rozenkrans. Na de preek trad een commissaris van politie op hem toe en maakte proces-verbaal op tegen den priester, omdat hij in het openbaar gepredikt had „niettegenstaande hij behoorde tot een nietgeautoriseerde congregatie."

Een congreganist is door de regeering burgerlijk en geestelijk dood verklaard! Hij bestaat niet meer!

— Minister Combes peinst op nieuwe middelen, om in zijn verwoeden godsdiensthaat de geestelijke vereenigingen te treffen. De regeering zal zoodra de Kamer bijeenkomt, een wetsontwerp indienen, dat op zekere punten de wet van 1 Juli 1901, over het recht van vereeniging, zal wijzigen. Dit wetsontwerp, dat Combes op dit oogenblik nog „bestudeert", beoogt niets, dan nog eenige scherper en nog meer tirannieke maatregelen tegen de congregaties te nemen.

Oostenrijk. — Keizer Frans Jozef heeft opnieuw bewijzen gegeven van zijn ruimen blik en groot hart.

Aan gravin Lonyay zond hij een telegram van deelneming, en aan haar dochter, aartshertogin Elisabeth bracht hij persoonlijk een bezoek.

„De oude Habsburgsche schoonvader heeft ondanks de middeneeuwsche begrippen en toestanden aan zijn hof, de weduwe van zijn eenigen zoon vergeven, terwijl de eigen vader, modern en mondain vorst van een ultra-democratisch koninkrijk, zelfs aan de baar zijner overleden gemalin niet door de gemeenschappelijke rouw kon worden verteederd."

Aldus zegt zeer terecht de *N. R. Ct.*

Duitschland.— Keizer Wilhelm van Duitschland heeft weer eens een persoonlijke rechtspraak gegeven, die voor ons op zijn minst...... vreemd klinkt.

Twee advocaten te Pforzheim, Dammert en Kratt, kregen twist over een kwestie van persoonlijken aard. Kratt gaf in de rechtszaal zijn collega een oorveeg. Toen er vervolgens werk van de zaak gemaakt werd, weigerde hij te duelleeren, en aangezien beide advocaten reserve-officieren waren, besloot de raad van eer, hen vervallen te verklaren van hun rang.

Keizer Wilhelm heeft het noodig geacht, persoonlijk tusschenbeide te komen. Hij heeft gelast, dat Dammert berispt moest worden wegens zijn gedrag in de rechtszaal, en dat Kratt, *die geen uitdaging had willen aannemen* als advocaat moest worden geschrapt.

Het niet willen duelleeren, dat ongeschikt maakt voor officier, schijnt nu ook al onvereenigbaar te zijn met het ambt van advocaat. Wij dachten, dat recht en moraal in nauw verband met elkaar stonden, maar keizer Wilhelm's oordeel......

Belgie.— Prinses Clementine heeft in het paleis te Laeken Mgr. Granito di Belmonte, nuntius te Brussel, ontvangen, die haar nogmaals persoonlijk de uitdrukking van zijn diepe droefheid wilde betuigen met den dood der beminde koningin.

— Na het voorgevallende te Spa heeft gravin Lonyay den wensch te kennen gegeven om als teeken van haar kinderlijke liefde in het kasteel van haar dochter, te Hetzendorf bij Weenen, een gedenkteeken op te richten voor haar moeder, koningin Henriette van België. Zij heeft daarvoor de toestemming van keizer Frans Jozef gevraagd. De kosten zullen worden gedragen door de gravin en haar dochter, aartshertogin Elisabeth.

Spanje. — In Spanje zou een ministerieele crisis dreigen. Generaal Weyler, minister van oorlog, moet ontslag hebben gevraagd, nadat de jonge Koning geweigerd zou hebben de hem voorgelegde besluiten betreffende de militaire commandanten te onderteekenen. Bevestiging van dit bericht is zeker noodig, alhoewel de „Correspondance Militaire" een artikel bevat, dat indirect van de oneenigheid tusschen de Koning en zijn minister gewaagt en de partij van den laatste neemt.

Amerika. — De doktoren maken ten aanzien van president Roosevelt's toestand bekend, dat slechts een zeer klein oppervlak van het been aangetast is. Niets duidt aan, dat er kans zou zijn op het ontstaan van bloedvergiftiging.

Maar *Daily Mail* verneemt uit New-York, dat de toestand van president Roosevelt zorg wekt, ondanks de geruststellende berichten van zijn dokters. In elk geval zal het herstel langzaam gaan.

Azie. — Hoogst ernstige berichten komen uit China, die doen zien, dat Mgr. Bermijn goed gezien had, toen hij verklaarde, dat de Boksers nog zoo groote macht hadden in Seetsjoean.

De bisschop van Peking, Mgr. Favier, heeft een telegram uit de provincie ontvangen, meldende, dat driehonderd inlandsche Christenen vermoord zijn. Het telegram vermeldt niet den naam van het district, waar deze moord zou hebben plaats gehad.

Deze tijding wordt nog ernstiger door een telegram te Peking ontvangen door den directeur der protestantsche Amerikaansche missiën, dat inhoudt, dat achthonderd à duizend katholieke Chineezen door de Boksers na vreeselijke martelingen vermoord zijn. Vrouwen en kinderen werden zelfs niet gespaard. Kinderen van jeugdigen leeftijd moeten onder de oogen der moeders levend gevild zijn.

Uit Sjanghai meldt men, dat „in den laatsten tijd" meer dan 3000 Chineezen, die katholiek zijn geworden, in verschillende deelen van het Hemelsche Rijk vermoord zijn.

Aan de *Daily Mail* wordt dato 17 September uit Shanghai geseind, dat de stad Sjen-toe-foe, de hoofdstad van See-tsjoean, door 80,000 Boksers omsingeld is, en dat de stad in hun macht zal vallen, indien niet aanstonds hulp komt opdagen.

Al zijn deze berichten en geruchten, naar wij hopen, wellicht overdreven-de toestand in China blijkt toch hoogst ernstig te zijn.

Advertentien.

TIJDTAFEL

van de stoomschepen der "Red D Line" tusschen

NEW-YORK,

PUERTO RICO, VENEZUELA en CURAÇAO.

1902.	Philad.	Zulia	Caracas	Marcb.	Philad.	Zulia
Vertrekt van NEW-YORK	Oct. 4	Oct. 11	Oct. 18	Oct. 25	Nov. 1	Nov. 8
Komt aan te SAN JUAN	9		23		6	
Vertrekt van „	10		24		7	
Doet CURAÇAO aan	12		26		9	
Komt aan te LA GUAIRA	13	18	27	Nov. 1	10	15
Vertrekt van „	15	19	29	2	12	16
Komt aan te PTO. CABELLO	16		30		13	
Vertrekt van „	17		31		14	
Komt aan te CURAÇAO	18	20	Nov. 1	3	15	17
Vertrekt van „	19	27	2	10	16	24
Doet LA GUAIRA aan	20		3		17	
„ SAN JUAN „	22		5		19	
„ PONCE „		29		12		26
Komt aan te NEW-YORK	27	Nov. 6	10	18	24	Dec. 2

Dienst tusschen Curaçao en Maracaibo.

	Merida	Zulia	Merida	Marcb.	Merida	Zulia
Vertrekt van CURAÇAO	Oct. 13	Oct. 20	Oct. 27	Nvo. 3	Nov. 10	Nov. 17
Komt aan te MARACAIBO	14	21	28	4	11	17
Vertrekt van „	17	25	31	8	14	22
Komt aan te CURAÇAO	18	26	Nov. 1	9	15	23